

to vrline proklamira društvo u Hrvatskoj, BiH i EU.

»Vrline i profit. Kako zaštititi djecu?« prilog je Rozalije Bregović–Pračić koji govori o odnosu djece i rada. Razmišljajući o poslovnom sektoru koji ima golemu moć zaštititi, ali i ugroziti interese djece, autorica posebno ističe vodič UNICEF-a »Dječja prava i poslovna načela«. Vodič sadrži deset načela i može poslužiti svakoj tvrtki kao okvir za poslovanje uz poštovanje i podupiranje dječjih prava (usp. str. 118).

Ivan Antunović u prilogu »Teologalne kreposti: njihovo pozitivno značenje za izgradnju kvalitetnog društva« promišlja o teologalnim krepostima: vjeri, nadi i ljubavi u kontekstu zadane teme.

»Dokle seže biblijska pravednost? Pravednost kao poslovna vrlina u Svetom pismu« naslov je priloga Nike Bilića. Uz nekoliko odabranih primjera nastoji pružiti uvid u to što Biblija kaže o vrlini pravednosti. »Teologija će odmah upozoriti kako, za razliku od tradicionalne definicije pravednosti koja je više usmjerena na predmet i traži da svatko dobije ono što mu pripada (»suum cuique«), u Bibliji *pravednost* odgovara na pitanje je li neki odnos u redu; pravednost jest urednost međusobnoga odnosa« (str. 153).

Posljednji članak u knjizi nosi naslov »Vrjednovanje lihve i kamata u dokumentima crkvenog učiteljstva«, autor mu je Elvis Ražov. Želi prikazati odnos crkvenog učiteljstva prema problemu lihve i kamata od vremena rane Crkve do današnjih dana. »Najveći utjecaj na crkveno stajalište imale su biblijska tradicija i antička grčka filozofija. Usporedo s tim, ekonomski i tržišni odnosi posredno su utjecali na tematiziranje problema lihve i kamata u crkvenim dokumentima« (str.191).

Svi tekstovi ukazuju na to da se u raspravama o (poslovnoj) etici primjećuju razna mišljenja i struje. A posljednjih

nekoliko desetljeća napose je vidljivo okretanje i snažni zamah prema etici vrline općenito, pa tako i u poslovnoj etici.

Petar Klarić

Ante Ledić, *Povijest religija* [3. izd.], Medijski centar Vrhbosanske nadbiskupije, Sarajevo, 2015, vii + 419 str.

Poredbeno proučavanje religija i religijskih pokreta u Hrvatskoj i drugim državama s izvornim hrvatskim govornicima je rijetko i sporadično. O tome svjedoči i činjenica da u Hrvatskoj pored nekolicine teoloških studija postoji samo jedan poredbeni studij religija, studij religijskih znanosti pri Fakultetu za filozofiju i religijske znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Zato je svako djelo koje se bavi religijama, a to u izvorniku čini na hrvatskom jeziku, dobrodošlo na domaćem tržištu knjiga. Ove godine na to tržište stiglo je treće i dopunjeno izdanje djela *Povijest religija*, autora Ante Ledića, izdano u Bosni i Hercegovini, a prvenstveno na korist školaraca u katoličkim srednjim školama diljem te zemlje.

Povijest religija opsežno je djelo koje nudi čitatelju uvod u velike povijesne (objavljene i prirodne) religije, ali i pregled mnogih relevantnih religijskih pokreta i sljedbi. Kada govorimo o povijesnosti, važno je naglasiti da je za ovu knjigu važnije obraditi povijesno izvorište svake od religija koju predstavlja nego li biti potpuno precizan u kronologiji religija kako se one javljaju u sadržaju. Kada govorimo o opsežnosti, potrebno je napomenuti da prije svega ne govorimo o broju stranica, već o broju tema koja autor pokušava približiti čitatelju. Isto je najbolje prikazati kratkom šetnjom kroz sadržaj knjige. Nakon predgovora (vi–vii) autor posvećuje pažnju samom pojmu religije (1–9),

spominjući značenje pojma, metode i različite aspekte (formalne objekte) znanstvenog proučavanja religije, teorije o porijeklu religija, podjele religija, ali i njihove univerzalne komponente, poput obreda, molitve, meditacije itd. Potom obrađuje rane religijske pojave pretpovijesnog razdoblja (10–15) osvrćući se na komentare svjetskih i regionalnih arheoloških nalazišta iz kojih se može ponešto iščitati o religioznosti ranih biološki modernih ljudi. Nakon toga, autor čini uobičajeni prijelaz od pretpovijesnog prema povijesnom, uz nekoliko kratkih stranica o religioznosti prvih agrarnih civilizacija mezopotamske doline (16–19). U sljedećem koraku knjigu čini zanimljiv okret za čitatelje iz naše regije, jer posvećuje čak trinaest stranica (20–33) staroslavenskim religijama, njihovim minulim, ali katkad latentno prisutnim običajima, boginjama i bogovima.

Cijela knjiga ima u gornjem smislu zanimljiv regionalni karakter, jer se autor potrudio, koliko je to bilo moguće, opskrbiti je primjerima, arheološkim nalazištima i konačno dokumentima, koji su usljed proučavanja svjetskih religija, važni za razumijevanje razvoja religioznosti u našim krajevima. Pored toga je potrebno dodati i jedan manji prigovor. Naime, dok je staroslavenskim religijama koje su, pored svojeg bogatstva, i *de facto* tradicijske ukorijenjenosti u domaćoj svijesti, ipak manje važne u razvoju velikih religija zapada, posvećeno trinaest stranica, bliskoistočnim su religijama i kultovima u kojima se razvijaju prve poznate inačice priča o *postanku*, *potopu*, i drugim relevantnim elementima judeo–kršćanskog narativa, posvećene tri stranice. No, kako je riječ o općenito kvalitetnom djelu u svojoj trećoj inkarnaciji, zasigurno ima prostora za prepravke u budućim izdanjima koja se nadamo vidjeti.

Nadalje, autor posvećuje pozornost nekolicini *universalialia* svjetskih religija kroz pojmove (34–45): sveta mjesta, kalendari, simboli, brojevi, rijeke, grobnice. Potom slijedi poglavlje o najstarijim svjetskim religijama azijskog kontinenta (46–67): hinduizma, budizma, sikhizma. Ovdje bismo mogli preporučiti dodavanje stranice ili dvije o dainizmu te prigodnu promjena naslova iz »azijskog kontinenta« u »indijskog potkontinenta«. Nakon toga slijedi pregled relevantnih kineskih i japanskih religija (68–81) te religija starih Rimljana, Grka i Egipćana (82–99).

Na stotoj stranici započinje središnji dio cijele knjige, a počinje obradom nastanka i razvoja židovske religije (100–127), kršćanstva sa svojim crkvama i denominacijama (128–219) te islama sa svojim principima i zakonom (220–249). U tom dijelu knjige jedini je prigovor u snažnoj asimetriji u zastupljenosti navedenih triju religija. Iako autor dolazi iz katoličkih bosansko–hercegovačkih krugova (i sam je katolički svećenik), možemo naći potrebnim proširiti poglavlje o židovstvu i islamu, s obzirom na nekad važnu zajednicu sefardskih Židova u Sarajevu, a posebice s obzirom na muslimansku demografsku većinu u toj zemlji. S druge strane, ako je svrha ove knjige proširenje programa školskog katoličkog vjeronauka, prigovor valja povući, jer u tom slučaju knjiga vrlo precizno pogada svoj cilj, nudeći katoličko vjersko obrazovanje u kontekstu razumijevanja svjetskih religija i novijih religijskih pokreta.

Sljedeće poglavlje bavi se upravo tim novim religijskim pokretima (250–269), a posebnu pozornost posvećuje novim gnostičkim učenjima, Jehovim svjedocima i New Age–u, nakon čega slijedi kratko poglavlje o duhovnim iscjeljiteljima (270–277), spiritizmu i sotonizmu (278–293), vraćanju i praznovjerju (294–303), ekumenskim

pokretima i dijalogu (304–307). Slijedi lijepo ilustrirani (inače je cijela knjiga vrlo pedantno ilustrirana) popis i opis najpoznatijih oblika i primjera mono-teističkih bogomolja (308–322). Nakon toga u vrlo opsežnom popisu u dodatku (323–386) autor obuhvaća različite živuće i nestale religije od scientologije do pretkolumbovskih američkih religija te zanimljivih zajednica, pokreta i kultura, od Amiša do Voodoo magije. Na samom kraju nude se dva izvoda iz recenzija prošlih izdanja (387–388), popis literature (389–395) s posebno izdvojenim mrežnim te završne napomene (396–419). Nažalost, izvori fotografija nisu precizno navedeni.

Ukratko, *Povijest religija* potencijalno je vrijedan dodatak našem tržištu knjiga, i to ne samo za srednjoškolce, već sve znatiželjnike, iako je potrebno u budućim izdanjima postići veću simetriju u zastupljenosti određenih tema, donekle ujednačiti nomenklaturu te pedantno pobilježiti izvore korištenih fotografija.

Stipe Buzar

Ante Vukasović, *Na braniku vjere i domovine*, Zvonimir Solin d.o.o., Solin, 2014, 268 str.

Svi osjećamo u dnevnom životu kako su neke životne vrijednosti — vrjednote, načela i nazori — što su stoljećima hrvatskome narodu bili njegov duhovni vade mecum na povijesnomu putu — potisnute u sferu privatnosti pod naltima relativizma, koji devastira moralnu sferu života pojedinca i društva. Papa Benedikt XVI. govorio je o diktaturi relativizma — o ne samo medijskom nego i o zakonodavnom nametanju jednakosti raznih životnih pogleda, stilova i praksi, što međutim po samoj svojoj naravi, da i ne govorimo o društvenim posljedicama, ne mogu biti moralno ni

društveno jednakovrijedni. Posebno je to vidljivo u relativizaciji tradicijskih društvenih institucija koje možemo nazvati sveljudskima kao što su brak i obitelj, koje su kroz čitavu ljudsku povijest bile zajedničke svim narodima i vjerama po prirodnoj naravi svoje biti, a za vjernike i po natprirodnoj.

Stoga je ljudima koji poštuju unutar-nju narav ljudske biti, a poglavito onima koji poštuju i njezin transcendentni izvor neprihvatljivo nametanje spomenute relativizacije — osjećaju da izvore ljudskosti valja braniti.

Mnogi to čine širom svijeta i u Hrvatskoj — ne samo katolici, nego i naša braća drugih kršćanskih konfesija i drugih vjera, a tako i mnogi koji se smatraju nevjernicima. Među najistaknutijima koji u tom kolu branitelja prirodnog i Božjeg poretka daju svoj doprinos već pedesetak godina znanstvenim je, profesorskim i publicističkim radom naš ugledni pedagog dr. Ante Vukasović, sveučilišni profesor u miru.

Možemo se u ovoj prigodi prisjetiti da je i u vremenima nametnute dominacije tzv. znanstvenog socijalizma odnosno marksističke pedagogije, prof. Vukasović, umotano u tomu primjeren vokabular, promicao pedagoška načela i poglede koje je u velikoj mjeri temeljio na onome što možemo nazvati naravnim moralom i kršćanskim ćudoredem. Ta načela i poglede nakon demokratskih promjena postavljao je, promicao i branio otvoreno i rezolutno kao Hrvat i katolik, dakle u kontekstu duhovno-povijesnoga podneblja u kojemu je izvorno stasao.

Svojem golemom spisateljskom znanstveno-publicističkom opusu od četrdesetak knjiga i oko dvije tisuće članaka prošle je godine pridružio knjigu *Na braniku vjere i domovine*, u kojoj je sabrano deset znanstvenih i stručnih radova, te po dvanaest radova u kategoriji članaka i tekstova svrstanih u poglavlje